

ОГЛЯДИ. РЕЦЕНЗІЇ

Ігор Стамбол,

<https://orcid.org/0000-0002-3099-3862>,

кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційних комунікацій,

Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ, Україна)

вул. Левка Лук'яненка, 13-Б, м. Київ, 04212, Україна

e-mail: i.stambol@kubg.edu.ua

Досягнення Т. Г. Гончарука у розкритті економічної та соціокультурної історії українського Півдня

Рец. на кн.: **Тарас Григорович Гончарук : до 50-річчя від дня народження: біобібліогр. покажч.** / упоряд.: Л. В. Вукович, К. І. Сорокіна ; Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. універс. наук. б-ка ім. М. Грушевського, Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова ; [наук. ред.: О. А. Бачинська ; ред. О. М. Ласкевич ; добірка матеріалу та авт. допоміж. покажч. О. М. Ласкевич ; авт. обклад. С. О. Савченко ; відп. за вип. О. А. Булгакова]. Одеса, 2021. 216 с.

Кому доводилося чути про одеське «порто-франко», поглиблення історії Одеси від 200 до 600-річчя, економічних розвиток Півдня України, звитягу Семена Палія над татарським військом та, загалом, історію Хаджибею, той обов'язково зустрічав праці доктора історичних наук, професора Тараса Григоровича Гончарука. Він належить до славної когорти одеських українців ОНУ імені І. І. Мечникова, які вже кілька десятиліть вдало розкривають історію Українського Півдня та сприяють становленню сучасної української ідентичності у місті, яке зазнало дуже великого впливу з боку петербурзько-московського колоніального впливу.

Серед здобутків Т. Г. Гончарука – не лише ґрунтовні праці, присвячені економічній, козацькій, міській історії та біографіям видатних одеських українців та імперських діячів. Він також є одним із основних популяризаторів власне українського наукового нарративу, що стосується історії краю. Сотні його виступів та публікацій у ЗМІ, участь у громадських зібраннях, адвокаційна та дораднична праця посприяли дуже значним змінам у соціо-комунікативному просторі Одеси останніх років. Те, що на початку 10-х років ХХІ ст. видавалося фантастикою, як, наприклад, пам'ятники і вулиці, вшанування річниць, встановлення меморіальних дошок, що присвячені українським діячам та нашій історії, толоки на козацькому цвинтарі міста та увага місцевих журналістів до теми деколонізації Одеси – все це стало можливим, завдяки одеським українцям,

одним із найяскравіших, найпрацьовитіших та найоптимістичніших серед яких є Т. Г. Гончарук.

Цілком справедливо, що до півсотлітнього ювілею науковця в Одесі було випущено його біобібліографічний покажчик (лінк на видання: <https://biblioteka.od.ua/wp-content/uploads/2022/01/TARAS-GRYGOROVYCH-GONCHARUK.pdf>). Причому, за славною традицією місцевих бібліографів, видання включило не лише саму бібліографію, а й відгуки сучасників на працю бібліографованої постаті, зокрема у формі привітань із 50-річчям. Окрім істориків, до вітань долучилися художники, письменники, бібліотекарі, урядовці, громадські діячі та вихованці професора. Основну роботу по бібліографуванню виконала талановита одеська бібліографиня Лілія Вукович, за сприяння співробітниці Одеської ОУНБ імені М. Грушевського, учениці Т. Г. Гончарука – Ксенії Сорокіної.

Видання включає 286 наукових праць, монографій, брошур, навчально-методичних розробок та загалом – 495 позицій, за 1986–2019 рр. Цей ретроспективний покажчик побудовано у хронологічному порядку за окремими тематичними розділами.

Серед окремих, досить типових для біобібліографії науковців, розділів є: «Наукові праці (підготовлені самостійно та у співавторстві)»; «Підручники, посібники, методичні рекомендації»; «Публікації в енциклопедичних виданнях»; «Доповіді на наукових конференціях, історичних читаннях, засіданнях «круглих столів»; «Публікації у колективних монографіях та книжках інших авторів»; «Публікації у збірниках наукових праць, статей, матеріалів, краєзнавчих альманахах та періодиці»; «Публікації у газетах»; «Редагування, упорядкування, рецензування, наукове керівництво».

У цьому блоці вражає кількість маловідомих імен, які своїми різноплановими публікаціями повернув у науковий обіг, доповнив біографію чи популяризував Т. Г. Гончарук. Це – науковці: А. Скальковський, О. Оглоблин, В. Ващенко, В. Надлер, Н. Букатевич, М. Слабченко, В. Каразин, М. Савич, Д. Журавський, В. Яковлев, М. Туган-Барановський; політичні діячі та чиновники: С. Гутник, П. Климович, О. Левшин; М. Воронцов, Б. Галера, Г. Афанасьєв, О. Ланжерон, О. Левшин, В. Білий, П. Зелений, М. Новосельський, П. Розумовський, С. Шелухин; козацькі ватажки та інші військові: А. Головатий, П. Калнишевський, С. Палій, Д. Многогрішний, Г. Потьомкін (якого подано саме, як гетьмана), А. Шостак, Д. Апостол, П. Іваненко, Д. Потилиця, І. Гудович, М. Меркель, М. Муравйов та багато інших. Водночас, складається враження, що саме Т. Г. Гончаруку вдалося «розкопати та видати нагору» усе, що стосується Хаджибею та розвитку економіки Одеси: транзит польських товарів, історія підприємництва, чорноморська торгівля, проблема контрабанди, чумацтво загалом, удосконалення чумацьких доріг, фінанси в часи Національної Революції, дунайська торгівля, купці, переселення, транзит Броди-Одеса та багато інших питань.

Досить оригінальними розділами є: «Виступи, брифінги, інтерв'ю Т. Г. Гончарука у засобах масової інформації»; «Статті про Тараса Григоровича Гончарука у засобах масової інформації та рецензії на його праці»; «Матеріали

до ювілею» та «Фотоархів Тараса Гончарука». Значна частина з виступів у ЗМІ – це відео-матеріали, що також свідчать про громадську та популяризаційну активність науковця. Потрібно відзначити, що оскільки ресурси You-tube не є вічними, варто розуміти, що їхнє включення в покажчик, попри оригінальність такого рішення, теж є тимчасовим. Це підіймає досить серйозну проблему архівування популяризаційних відео-матеріалів, пов'язаних із предметом бібліографування, які не обов'язково потраплять до архівів чи бібліотек. При перевиданні ж цього покажчика до наступних ювілеїв історика, бібліографа доведеться перевіряти усі наявні покликання на дієвість. Фотоархів, уміщений у покажчику, стосується його наукової і громадської діяльності (красномовним є і той факт, що автор цієї рецензії мав приємність також потрапити на одну із групових світлин із десантом істориків, що відкривали меморіальну дошку у с. Дальник, присвячену І. Л. Липі).

Серед суто технічних моментів покажчика, варто відзначити актуальне для сьогодення внесення до публікації, які мають електронні версії, також і покликання на відповідні електронні ресурси в мережі Інтернет. Другий аспект, що свідчить про відповідальне ставлення бібліографів до своєї справи – позначення астериском (*зірочкою) матеріалів, які бібліографам не вдалося переглянути *de visu* через їх відсутність у фондах бібліотек. Досить вичерпним є довідково-пошуковий апарат видання, який становлять «Покажчик співавторів статей, співукладачів та авторів колективних монографій», «Покажчик імен», «Покажчик періодичних і продовжуваних видань», список абревіатур, зміст.

Тому можемо пишатися появою якісного біобібліографічного покажчика в Одесі, що полегшить пошуково-дослідницьку роботу наступним поколінням істориків, журналістів та краєзнавців.

В умовах активної фази Національно-оборонної війни проти так званої Росії, варто згадати, що в Одесі з різних причин склався найпотужніший промосковський міф про окремішність міста і його приналежність до Російської імперії, що, разом із діями «п'ятої колони», загальмувало культурний розвиток міста і формування його як одного із українських культурних центрів. Завдяки старанням істориків і, зокрема Т. Г. Гончарука, в Одесі по-справжньому з'явилася українська альтернатива. Кількість україноцентричних праць з історії краю вже досить вагома, аби боротися на рівних із промосковським нарративом, проте аби цілковито його перемогти, ще варто багато працювати. Отож, зичимо колегам подальшого заповнення усіх історичних прогалів, аби парадигма 600-річної української Одеси вже ніколи не могла бути поставленою під сумнів.